ARREST VAN HET HOF (Vijfde kamer)

18 november 1999 *

In zaak C-442/97,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EG-Verdrag (thans artikel 234 EG) van de Arbeidsrechtbank te Brugge (België), in het aldaar aanhangig geding tussen

J. Van Coile

en

Rijksdienst voor Pensioenen,

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van verordening (EEG) nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de socialezekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, alsmede op hun

* Procestaal: Nederlands.

gezinsleden, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen, zoals gewijzigd bij verordening (EEG) nr. 1248/92 van de Raad van 30 april 1992 (PB L 136, blz. 7),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

samengesteld als volgt: D. A. O. Edward (rapporteur), kamerpresident, J. C. Moitinho de Almeida, L. Sevón, J.-P. Puissochet en M. Wathelet, rechters,

advocaat-generaal: S. Alber

griffier: L. Hewlett, administrateur

gelet op de schriftelijke opmerkingen ingediend door:

— de Rijksdienst voor Pensioenen, vertegenwoordigd door G. Perl, administrateur-generaal,

— de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door haar juridisch adviseur P. J. Kuijper als gemachtigde,

gezien het rapport ter terechtzitting,

gehoord de mondelinge opmerkingen van de Rijksdienst voor Pensioenen, vertegenwoordigd door J. C. A. De Clerck, adjunct-adviseur, en de Commissie, vertegenwoordigd door P. J. Kuijper, ter terechtzitting van 24 maart 1999,

gehoord de conclusie van de advocaat-generaal ter terechtzitting van 18 mei 1999,

het navolgende

Arrest

1 Bij beschikking van 22 december 1997, ingekomen bij het Hof op 30 december daaraanvolgend, heeft de Arbeidsrechtbank te Brugge krachtens artikel 177 EG-Verdrag (thans artikel 234 EG) een prejudiciële vraag gesteld over de uitlegging van verordening (EEG) nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de socialezekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, alsmede op hun gezinsleden, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen, zoals gewijzigd bij verordening (EEG) nr. 1248/92 van de Raad van 30 april 1992 (PB L 136, blz. 7; hierna: „verordening nr. 1408/71").

2 Die vraag is gerezen in een geding tussen J. Van Coile en de Rijksdienst voor Pensioenen (hierna: „RVP"), over de vaststelling van een ouderdomspensioen.

Het gemeenschapsrecht

3 Artikel 46, lid 1, sub a, van verordening nr. 1408/71 bepaalt:

„1. Wanneer aan de bij de wetgeving van een lidstaat voor het recht op uitkeringen gestelde voorwaarden is voldaan, zonder dat noch artikel 45

[inaanmerkingneming van andere tijdvakken van verzekering of van wonen] noch artikel 40, lid 3, [invaliditeitsuitkeringen] behoeft te worden toegepast, gelden de volgende regels:

a) het bevoegde orgaan berekent het bedrag van de uitkering dat verschuldigd zou zijn:

i) enerzijds, uitsluitend op grond van de door dit orgaan toegepaste wetgeving;

ii) anderzijds (...)"

4 Verordening nr. 1248/92 heeft aan verordening nr. 1408/71 met name een artikel 46 ter toegevoegd, dat bijzondere bepalingen bevat die van toepassing zijn in geval van samenloop van uitkeringen van dezelfde aard, die verschuldigd zijn krachtens de wetgeving van twee of meer lidstaten. Lid 2 ervan luidt als volgt:

„De bepalingen inzake vermindering, schorsing of intrekking waarin de wetgeving van een lidstaat voorziet, zijn alleen op een overeenkomstig artikel 46, lid 1, onder a-i, berekende uitkering van toepassing, indien het een uitkering betreft:

a) als bedoeld in bijlage IV, deel D, waarvan het bedrag niet afhankelijk is van de duur van de vervulde tijdvakken van verzekering of van wonen,

of

b) waarvan het bedrag wordt bepaald op basis van een fictief tijdvak dat geacht wordt te zijn vervuld tussen de datum waarop de verzekerde gebeurtenis is ingetreden en een latere datum. In laatstbedoeld geval zijn bedoelde bepalingen van toepassing bij samenloop van een dergelijke uitkering:

i) ofwel met een uitkering van hetzelfde type, behoudens indien tussen twee of meer lidstaten een overeenkomst is gesloten teneinde te voorkomen dat hetzelfde fictieve tijdvak meermaals in aanmerking wordt genomen;

ii) ofwel met een uitkering van het onder a bedoelde type.

De onder b bedoelde uitkeringen en de onder b bedoelde overeenkomsten zijn vermeld in bijlage IV, deel D."

5 De bij verordening nr. 1248/92 in verordening nr. 1408/71 aangebrachte wijzigingen betroffen de grenzen van de toepassing van de nationale anticumulatiebepalingen, doch lieten het beginsel ervan onverlet (arrest van 22 oktober 1998, Conti, C-143/97, Jurispr. blz. I-6365, punt 19).

Het Belgische recht

6 Het hoofdgeding betreft de toepassing van het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en

overlevingspensioen voor werknemers, zoals gewijzigd bij koninklijk besluit van 5 april 1976 (*Belgisch Staatsblad* van 8 april 1976).

7 Artikel 15, derde alinea, van koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 (*Belgisch Staatsblad* van 27 oktober 1967) bepaalt:

„De Koning bepaalt op welke manier het bewijs wordt geleverd van een op rustpensioen rechtgevende arbeid en de modaliteiten volgens welke niet bewezen perioden met perioden van tewerkstelling gelijkgesteld worden."

8 Artikel 32 ter, vijfde en zesde alinea, van het koninklijk besluit van 21 december 1967, vastgesteld ter uitvoering van koninklijk besluit nr. 50, luidt als volgt:

„De werknemer welke in die hoedanigheid een arbeid heeft uitgeoefend tijdens de periode begrepen tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 en waarvoor een storting werd verricht waarvan het bedrag het in het tweede lid genoemd jaarbedrag bereikt, wordt geacht voldoende stortingen verricht te hebben, opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling bewezen zou zijn gedurende de ganse periode begrepen tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946.

Het vermoeden voorzien in de twee voorgaande leden is slechts weerlegd voor de perioden waarvoor de belanghebbende aanspraak kan maken op een pensioen krachtens een andere Belgische pensioenregeling, met uitzondering van die voor de zelfstandigen, of van een regeling van een vreemd land. Het is eveneens

weerlegd wanneer de betrokkene een tewerkstelling bewijst als mijnwerker, zeeman of zeevisser."

9 Het aldus gevestigde vermoeden wordt „[wettelijk] vermoeden betreffende de oorlogsjaren" genoemd.

10 De bepalingen van artikel 32 ter van het koninklijk besluit van 21 december 1967 zijn opgeheven bij artikel 50, lid 1, eerste alinea, van het koninklijk besluit van 4 december 1990 (zie *Belgisch Staatsblad* van 20 december 1990), maar blijven van toepassing op pensioenen die, zoals dat van Van Coile, vóór 1 januari 1991 daadwerkelijk zijn ingegaan.

Het hoofdgeding

11 Van Coile is geboren in 1924, en werkte in België van oktober 1941 tot maart 1943, en daarna opnieuw vanaf oktober 1945. Daarnaast werkte hij van maart 1943 tot mei 1945 in Duitsland, aanvankelijk in Neurenberg en later in de omgeving van Dresden.

12 Op 22 september 1988 diende Van Coile een aanvraag in voor een Belgisch werknemerspensioen met ingang van 1 september 1989. Ongeveer tezelfdertijd diende hij bij de bevoegde organen van de Bondsrepubliek Duitsland een aanvraag in voor een werknemerspensioen voor de periode waarin hij in Neurenberg had gewerkt.

13 Bij voorlopige beslissing van 6 maart 1989 kende de RVP Van Coile een pensioen toe, berekend op grond van een loopbaan van 42/45, waarbij met name de jaren

1943 tot 1945 werden meegerekend, geheel of gedeeltelijk op basis van het vermoeden betreffende de oorlogsjaren.

14 Bij beslissing van 29 januari 1990 kende het Duitse socialezekerheidsorgaan Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz Van Coile een pensioen toe ten laste van de Bondsrepubliek Duitsland, voor zijn periode van tewerkstelling in 1943 te Neurenberg. Vervolgens nam de RVP op 20 april 1990 een definitieve beslissing, en kende hij hem een pensioen toe voor zijn loopbaan vanaf oktober 1941, gebaseerd op een loopbaanbreuk van 41/45, inclusief de periode waarin hij in de omgeving van Dresden had gewerkt.

15 Na de hereniging van Duitsland in 1990, diende Van Coile op 12 januari 1995 bij de Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz een aanvraag tot herziening in, om ook voor zijn periode van tewerkstelling op het grondgebied van de voormalige Duitse Democratische Republiek een Duits pensioen te krijgen. Bij beslissing van 19 juni 1995 kende de Landesversicherungsanstalt Rheinprovinz hem met ingang van 1 januari 1995 een pensioen toe, dat was berekend op grond van al zijn tewerkstellingsperioden in Duitsland, inclusief die in de voormalige Duitse Democratische Republiek.

16 Op grond daarvan herberekende de RVP op 26 juli 1995 het Belgische pensioen van Van Coile. Anders dan in de vorige beslissing van de RVP werd het pensioenbedrag dus berekend op grond van een loopbaanbreuk van 40/45, en niet van 41/45, nu het vermoeden betreffende de oorlogsjaren was weerlegd voor de perioden waarvoor Van Coile aanspraak kan maken op een Duits pensioen. Aangezien de som van het Belgische en het Duitse pensioen hoger was dan het pensioen naar „intern recht", kende de RVP geen aanvullend bedrag toe krachtens artikel 50 van verordening nr. 1408/71.

17 Van Coile betwistte de beslissing van de RVP voor de Arbeidsrechtbank te Brugge, waar hij onder verwijzing naar het gemeenschapsrecht en de rechtspraak

van het Hof aanvoerde, dat de vermindering van zijn Belgisch pensioen in strijd was met de regels inzake anticumulatiebepalingen in verordening nr. 1408/71, meer bepaald artikel 46 ter, lid 2, van die verordening.

18 In die omstandigheden heeft de Arbeidsrechtbank te Brugge de behandeling van de zaak geschorst en het Hof de navolgende prejudiciële vraag gesteld:

„Artikel 32 ter, vijfde lid, van het koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers bepaalt: ‚De werknemer welke in die hoedanigheid een arbeid heeft uitgeoefend tijdens de periode begrepen tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 en waarvoor een storting werd verricht waarvan het bedrag het in het tweede lid genoemd jaarbedrag bereikt, wordt geacht voldoende stortingen verricht te hebben opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling bewezen zou zijn gedurende de ganse periode begrepen tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946.'

Artikel 32 ter, zesde lid, van voormeld koninklijk besluit van 21 december 1967 bepaalt: ‚Het vermoeden voorzien in de twee voorgaande leden is slechts weerlegd voor de perioden waarvoor de belanghebbende aanspraak kan maken op een pensioen krachtens een andere Belgische pensioenregeling, met uitzondering van die voor de zelfstandigen, of van een regeling van een vreemd land.'

Is een bepaling zoals voorzien door artikel 32 ter, zesde lid, van het koninklijk besluit van 21 december 1967 een bij artikel 46 ter, lid 2, van verordening nr. 1408/71 bedoelde bepaling inzake vermindering, schorsing of intrekking

waarin de wetgeving van een lidstaat voorziet, die niet van toepassing is op een overeenkomstig artikel 46, lid 1, sub a-i, berekende uitkering?"

De prejudiciële vraag

19 Met zijn vraag wenst de verwijzende rechter in wezen te vernemen, of een nationale bepaling als die welke in het hoofdgeding aan de orde is, en volgens welke een werknemer die tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 in die hoedanigheid arbeid heeft verricht waarvoor een minimumbijdrage aan een socialezekerheidsregeling van de betrokken staat is betaald, wordt geacht voldoende bijdragen te hebben gestort, opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling zou zijn bewezen gedurende de gehele periode tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946, volgens welke bepaling dit vermoeden niet geldt voor de tijdvakken van arbeid waarvoor de belanghebbende een pensioen ontvangt krachtens een regeling van een andere staat, een bepaling inzake vermindering, schorsing of intrekking is in de zin van verordening nr. 1408/71.

20 Volgens de RVP en de Commissie moet die vraag ontkennend worden beantwoord.

21 De RVP wijst er met name op, dat de Belgische wetgever met de invoering van het vermoeden betreffende de oorlogsjaren wenst te verzekeren, dat een persoon die vóór de oorlog in de hoedanigheid van werknemer een activiteit heeft uitgeoefend en die wegens de oorlog die activiteit heeft moeten onderbreken, waardoor hij niet kan bewijzen dat hij in die periode verder pensioenrechten is blijven opbouwen, niet het slachtoffer wordt van die situatie.

22 Teneinde te voorkomen, dat voor eenzelfde periode tweemaal een pensioen wordt toegekend, wordt dat vermoeden echter geacht te zijn weerlegd, wanneer de

toekenning van een pensioen ten laste van een andere staat voor hetzelfde tijdvak aantoont, dat de betrokkene in de loop van die periode niet in België onder de regeling voor werknemers heeft gewerkt. Volgens de RVP gaat het dus om een bewijsprobleem, dat wordt opgelost via een weerlegbaar vermoeden dat niet als een bepaling inzake vermindering kan worden aangemerkt.

23 De Commissie voegt daaraan toe, dat de onderhavige zaak duidelijk verschilt van de zaken Romano (arrest van 4 juni 1985, 58/84, Jurispr. blz. 1679) en Conti, reeds aangehaald, waarin zij de stelling had verdedigd, dat de toen aan de orde zijnde bepalingen als bepalingen inzake vermindering moesten worden aangemerkt. De eerste zaak betrof immers de vraag, of de nationale bepaling die het toegekende aantal fictieve jaren, nodig om een volledige loopbaan van 30 jaar te bereiken, vermindert naargelang het aantal jaren waarvoor de belanghebbende aanspraak kon maken op een pensioen in een andere lidstaat, een bepaling inzake vermindering is. De tweede zaak ging over de kwalificatie van een bepaling die een supplement op het onvolledige pensioen van een mijnwerker die minstens 25 jaar in de mijn heeft gewerkt, vermindert omdat hij van een andere Belgische of buitenlandse regeling andere pensioenen ontvangt.

24 Volgens de Commissie kunnen de „tijdvakken" van fictieve jaren of supplementen niet in de tijd worden gesitueerd. Er kan dus geen sprake zijn van een dubbele onderwerping aan twee wetgevingen tijdens „dezelfde periode". In de onderhavige zaak gaat het integendeel om een vermoeden dat verband houdt met een bepaalde periode (de Tweede Wereldoorlog), welk vermoeden door de overlegging van bewijzen kan worden weerlegd. De bepaling die in de onderhavige zaak in het hoofdgeding aan de orde is, is volgens de Commissie dus geen bepaling inzake vermindering.

25 Om te beginnen zij eraan herinnerd, dat het Hof heeft geoordeeld dat een nationale regel als bepaling inzake vermindering moet worden aangemerkt, indien de daarbij voorgeschreven berekening tot gevolg heeft dat het bedrag van

het pensioen waarop de betrokkene aanspraak kan maken, wordt verminderd omdat hij een uitkering in een andere lidstaat geniet (arrest Conti, reeds aangehaald, punt 25).

26 In datzelfde arrest heeft het Hof beklemtoond, dat nationale bepalingen inzake vermindering niet aan de in verordening nr. 1408/71 gestelde voorwaarden en toepassingsbeperkingen kunnen worden onttrokken door ze aan te merken als bepalingen inzake berekening (arrest Conti, reeds aangehaald, punt 24).

27 Dergelijke nationale bepalingen kunnen ook niet aan de in verordening nr. 1408/71 gestelde voorwaarden en toepassingsbeperkingen worden onttrokken door ze aan te merken als bewijsregels.

28 In het hoofdgeding maakt het vermoeden betreffende de oorlogsjaren echter deel uit van een wettelijke regeling die tot doel heeft, de nadelige gevolgen van de Tweede Wereldoorlog voor de pensioenrechten van aan de Belgische wetgeving onderworpen werknemers te verlichten.

29 Te dien einde wordt de werknemer die in de periode tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 in die hoedanigheid in België arbeid heeft verricht waarvoor een minimumbijdrage aan een nationale socialezekerheidsregeling is betaald, geacht voldoende bijdragen te hebben gestort opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling zou zijn bewezen gedurende de gehele periode tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946.

30 Dit vermoeden geldt met name ten gunste van een werknemer die in België heeft gewerkt, maar het bewijs dat hij voor al de betrokken jaren voldoende bijdragen heeft betaald, niet kan leveren wegens de vernietiging of het verlies van

documenten, en van een persoon die wegens de oorlog zijn loopbaan in België niet heeft kunnen voortzetten.

31 Bedoeld vermoeden is een vermoeden van bijdrage aan de betrokken Belgische regeling, en niet een vermoeden van tewerkstelling in België. In een geval als dat van verzoeker in het hoofdgeding, kon het vermoeden dus niet worden weerlegd door het enkele feit, dat hij onweersproken gedurende een zekere tijd in Duitsland had gewerkt. Zodra hem echter voor de tijdvakken van tewerkstelling in Duitsland een pensioen was toegekend, golden voor hem niet langer de overwegingen die de Belgische wetgever ertoe hebben gebracht te zijnen gunste het vermoeden betreffende de oorlogsjaren in te voeren.

32 In die omstandigheden kan een nationale bepaling die in een dergelijke situatie voorschrijft, dat het vermoeden betreffende de oorlogsjaren niet geldt voor de tijdvakken van tewerkstelling waarvoor de belanghebbende een pensioen ontvangt krachtens een andere socialezekerheidsregeling, niet als een bepaling inzake „vermindering" in de zin van verordening nr. 1408/71 worden aangemerkt. Een dergelijke bepaling trekt immers enkel de conclusies uit het feit, dat de belanghebbende, voor het geheel of een deel van de tijdvakken van tewerkstelling waarvoor hij niet kan bewijzen dat voldoende socialezekerheidsbijdragen aan de betrokken Belgische regeling zijn betaald, krachtens een andere regeling reeds een pensioen ontvangt.

33 Mitsdien moet op de prejudiciële vraag worden geantwoord, dat een nationale bepaling als aan de orde in het hoofdgeding, volgens welke een werknemer die tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 in die hoedanigheid arbeid heeft verricht waarvoor een minimumbijdrage aan een socialezekerheidsregeling van de betrokken staat is betaald, wordt geacht voldoende bijdragen te hebben gestort opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling zou zijn bewezen gedurende de gehele periode tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946, volgens welke bepaling dit vermoeden echter

niet geldt voor de tijdvakken van tewerkstelling waarvoor de belanghebbende een pensioen ontvangt krachtens een regeling van een andere staat, niet als een bepaling inzake vermindering, schorsing of intrekking in de zin van verordening nr. 1408/71 is aan te merken.

Kosten

34 De kosten door de Commissie wegens indiening van haar opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen. Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen.

HET HOF VAN JUSTITIE (Vijfde kamer),

uitspraak doende op de door de Arbeidsrechtbank te Brugge bij beschikking van 22 december 1997 gestelde vraag, verklaart voor recht:

Een nationale bepaling als aan de orde in het hoofdgeding, volgens welke een werknemer die tussen 1 januari 1938 en 1 januari 1945 in die hoedanigheid arbeid heeft verricht waarvoor een minimumbijdrage aan een socialezekerheids-

regeling van de betrokken staat is betaald, wordt geacht voldoende bijdragen te hebben gestort opdat een gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling zou zijn bewezen gedurende de gehele periode tussen de datum waarop de bewezen tewerkstelling een einde nam en 1 januari 1946, volgens welke bepaling dit vermoeden echter niet geldt voor de tijdvakken van tewerkstelling waarvoor de belanghebbende een pensioen ontvangt krachtens een regeling van een andere staat, is niet aan te merken als bepaling inzake vermindering, schorsing of intrekking in de zin van verordening (EEG) nr. 1408/71 van de Raad van 14 juni 1971 betreffende de toepassing van de socialezekerheidsregelingen op werknemers en zelfstandigen, alsmede op hun gezinsleden, die zich binnen de Gemeenschap verplaatsen, zoals gewijzigd bij verordening (EEG) nr. 1248/92 van de Raad van 30 april 1992.

Edward Moitinho de Almeida Sevón

Puissochet Wathelet

Uitgesproken ter openbare terechtzitting te Luxemburg op 18 november 1999.

De griffier

R. Grass

De president van de Vijfde kamer

D. A. O. Edward